

Implementácia autentického materiálu do výučby odborného cudzieho jazyka

Implementation of authentic material in teaching professional foreign language

Iveta Rizeková

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá problematikou didaktického využitia autentického materiálu vo výučbe cudzieho jazyka v kontexte aplikovanej lingvistiky. Autorka príspevku vychádza z presvedčenia, že autenticita má v cudzojazyčnej výučbe dôležité miesto, pretože prejavy a dokumenty určené rodeným hovoriacim v danej krajine sprostredkujú kontakt so situáciami z reálneho života aj so živým jazykom. Článok prináša možnosti využitia jednotlivých typov autentických dokumentov na hodinách odborného cudzieho jazyka a prezentuje výsledky dotazníkového prieskumu uskutočneného v radoch študentov aplikovaných jazykov. Cieľom prieskumu bolo zistiť, aké je zastúpenie jednotlivých typov autentického materiálu a ako efektívne sa využíva na hodinách odborného francúzskeho jazyka, ako aj to, aký je postoj študentov k otázke implementácie autentických materiálov do jazykovej výučby. Autorka v závere konštatuje, že autentické zdroje významne prispievajú k rozvoju komunikačných zručností a vnímaniu interkultúrnych rozdielov a pozitívne vplývajú na motiváciu študentov. Hodiny jazyka sa vďaka nim stávajú dynamickými, interaktívnymi a viac orientovanými na potreby učiacich sa.

Kľúčové slová: aplikovaná lingvistika, autentický materiál, implementácia, odborná francúzština, vyučovacie metódy

Abstract: The paper deals with the utilisation of authentic material in teaching professional foreign language within the context of applied linguistics. The author states her persuasion that authenticity has an important place in foreign language teaching as the speeches and documents meant for native speakers of the given country mediate a contact to real-life situations and real language. The article presents various possibilities on how to use different authentic documents in the lessons of professional foreign language and presents the results of a questionnaire survey carried out among the students of applied languages. The research aimed to find out the representation of different types of authentic material and how effective is their use in the lessons of the professional French language, in addition to the attitude of students towards the implementation of authentic materials in language classes. In the conclusion, the author claims that authentic sources contribute significantly to the development of communicative skills and perception of intercultural differences and positively influence the students' motivation. The language classes become due to authenticity more dynamic, interactive and more learner-oriented.

Key words: applied linguistics, authentic material, implementation, professional French, teaching methods

1 Úvod

V oblasti cudzojazyčného vzdelávania sa v posledných desaťročiach preferuje komunikatívny prístup, ktorý je podporovaný myšlienkou humanizácie vyučovania a rozvíjania komunikatívnych kompetencií využiteľných v praxi. Komunikatívny prístup chápe jazyk ako celok, uprednostňuje učenie ústneho a písomného prejavu v spojitosti, dôraz kladie na autentické úlohy, porovnateľné s reálnym životom. Patrí k nim napríklad prijímanie alebo odovzdávanie informácií, vyjadrenie vlastného názoru na danú problematiku, kritické posudzovanie, formulovanie a riešenie problémov atď. S takýmito typmi úloh sa môžu študenti stretnúť v bežnom živote i v profesionálnej komunikácii.

V príspevku sa venujeme problematike implementácie autentických materiálov do výučby odborného cudzieho jazyka. Opierame sa pritom o vlastné pedagogické skúsenosti získané na Fakulte aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave, ktorá má za cieľ prehĺbovať komunikatívne kompetencie študentov v dvoch cudzích jazykoch a poskytovať vedomosti a zručnosti vo sfére odbornej a interkultúrnej komunikácie. Jazyková výučba je aplikovaná na oblasť ekonomických vied a vybraných spoločenskovedných disciplín, ktoré umožňujú absolventom fakulty uplatniť sa v štátnom, verejnom či súkromnom sektore, vo firmách a inštitúciách s medzinárodnou pôsobnosťou. Prax nás neustále presvedča, že na takto postavené ciele výučby aplikovaných jazykov nestačí používať iba učebnicový materiál, ktorý každým rokom zastaráva a len v obmedzenej miere spĺňa kritérium autenticity a spätosti s reálnym životom. Moderné vyučovacie prístupy si vyžadujú pravidelné začleňovanie takých aktivít, ktoré vychádzajú z autentických prameňov a stimulujú autentické verbálne či neverbálne reakcie. Ďalším zdrojom nášho poznania boli názory študentov aplikovanej lingvistiky. Metódou dotazníkového prieskumu sme zisťovali, aké miesto zaujíma autentický materiál a ako efektívne je využívaný na hodinách odborného francúzskeho jazyka.

1.1 Autentický materiál a jeho zdroje

Do škôl vstúpili autentické dokumenty v 70. rokoch minulého storočia a do jazykového vzdelávania sa dostali prostredníctvom nového komunikačného prístupu, v ktorom sa stali kľúčovým pojmom (Cuq, 2003, s. 29). Móda autentického materiálu sa rozvinula v didaktike jazykov v podstate ako reakcia na relatívnu „umelosť“ dialógov v audio-orálnych a audio-vizuálnych učebniciach. Študenti sa prostredníctvom nich dostávali do styku iba so zjednodušeným jazykom, ktorý bol upravený a ochudobnený o sociálno-kultúrny rozmer, teda s jazykom dosť odlišným od toho, aký používajú rodení hovoriaci. Z toho vyplynula didaktická úvaha, že ak budú učiaci sa v triede od začiatku konfrontovaní s ukázkami autentického jazyka, budú ľahšie zvládať komunikačné praktiky mimo triedy a navyše budú viac motivovaní (Cortes, 1987, s. 184–185).

Princíp autenticity zdôrazňuje maximálne priblíženie sa reálnej komunikácii, čiže komunikácii, ktorá je imanentná reálnemu životu (Repka, 1997, s. 66–67). Podľa Homolovej má autentický materiál mnohoraké podoby a formy a bol vytvorený v danej krajine pre jej obyvateľov, teda rodených hovoriacich, a určený pre ich každodenné potreby (Homolová, 2003, s. 7). Analogicky sa v definícii Jeana-Pierra Cuqa pod autentickým materiálom (vo francúzskom kontexte je zaužívané označenie „document authentique¹“) rozumie každý odkaz, ktorý vytvorili po francúzsky hovoriaci za účelom reálnej komunikácie s po francúzsky hovoriacimi (CUQ, 2003, s. 29). Stretávame sa aj s rozlišovaním „autentického“ dokumentu, čiže dokumentu bez akejkoľvek úpravy, „polo-autentického“ dokumentu, čiastočne modifikovaného, a „vytvoreného“ dokumentu (Couto Silva, 2015, s. 109).

Niektorí teoretici zastávajú názor, že autentický dokument vytrhnutý z kontextu a následne použitý v inom kontexte už stráca pravú autenticitu. Iní sú presvedčení, že každý autentický materiál použitý v triede musí byť nevyhnutne adaptovaný na konkrétne podmienky výučby.

Zdrojom autentického materiálu môžu byť noviny, časopisy, knihy, zborníky, slovníky, obrázky, korešpondencia, webové stránky, blogy, filmy a pod. Dnes sú už dostupné nielen v printovej, ale aj v elektronickej forme a prenosné na CD, DVD, USB nosičoch, prostredníctvom internetu, mailovej komunikácie, sociálnych sietí atď. Aj pri cudzojazyčnom vzdelávaní sa dá čerpať z bohatého inventára typov autentických dokumentov. Napríklad:

- a) zvukový materiál: rozhlasové vysielačie, správy, nahraný monológ a dialóg, telefonický rozhovor, interview, prednáška, reklama, pieseň;
- b) vizuálny materiál:
 - obrazový: fotografia, kresba, ikona, graf;
 - textový: kniha, brožúra, list, e-mail, formulár, databáza;
 - kombinovaný – graf s popisom, reklamný plagát, mapa;
- c) audiovizuálny materiál: film, videoklip, videonahrávka prednáška alebo diskusia, televízny prenos správ a i.

Jednotlivé typy dokumentov sa dajú kombinovať v závislosti od toho, v ktorej fáze vyučovania sú použité a s akým konkrétnym zámerom a komunikačným cieľom sú spojené.

¹ Preklad „autentický dokument“.

1.2 Pozitíva a úskalia výučby s autentickým materiálom

Je nepopierateľné, že autentický materiál obohacuje čitateľa, poslucháča alebo diváka, pretože mu prináša nové aktuálne poznatky z rôznych oblastí spoločensko-ekonomického a kultúrneho života obyvateľov danej krajiny.

Kľúčovým cieľom modernej jazykovej výučby je formovať a rozvíjať komunikačnú jazykovú kompetenciu, ktorú treba chápať ako systém jazykových, sociolinguálnych a pragmatických zložiek (SERR, 2017, s. 17). A v čase globalizácie je dôležitosť systematického spájania jazykového rozmeru s kultúrnym a interkulturným kontextom na školách nepopierateľná. Rôzne druhy autentických prejavov vždy odrážajú určité kultúrno-spoločenské pozadie danej society a daného regiónu, a preto sú ideálnym zdrojom pre nadobudnutie komplexného poznania. Autentický materiál je zaujímavý a lákavý aj pre učiacich sa cudzí jazyk, pretože s prirodzenou túžbou po poznaní a vrodenu zvedavosťou získať nové poznatky v odbore sa podľa nás rodí aj túžba ovládať nástroj, ktorý takéto nové poznanie umožní sprostredkovať, čiže jazyk.

Okrem získania nových informácií si človek osvojuje aj nové pojmy, výrazy (vrátane odborných), jazykové spojenia, štylistické konštrukcie a v závislosti od typu zdroja aj pravopis či výslovnosť. Toto obohacovanie sa môže diať podvedome, ale aj pomocou vedomého usmerňovaného vnímania, a to najmä vtedy, keď je človek v roli učiaceho sa. Vedomú percepciu autentického prejavu, jeho obsahu a formy, ovplyvňuje učiteľ, jednak výberom materiálu, jednak prípravou úloh a aktivít, ktoré autentický materiál didakticky sprevádzajú a dopĺňajú. Selekcia autentických dokumentov a tvorba sprievodných zadaní je náročná práca, ktorá si od pedagóga vyžaduje veľa času, predstavivosti a kreativity, ale aj dobré orientovanie sa v metódach vyučovania s autentickým materiálom. Základným predpokladom dosiahnutia želaných výsledkov v takto nasmerovanej výučbe je adekvátne spojenie autentického materiálu s aktivitami smerujúcimi k dosiahnutiu stanovených vyučovacích cieľov.

Učiteľ vyberá autentický materiál a konkretizuje čiastkové ciele cudzojazyčnej výučby so zreteľom na vek a záujmy, jazykovú úroveň a jazykové potreby učiacej sa skupiny. Netreba zabúdať ani na skutočnosť, že proces odkrývania niečoho nového, alebo spokojnosť z naplnenia potreby či vyriešenia problému stimuluje okrem myslenia aj pocityvú stránku výučby, čím podporuje radosť z poznávania a prispieva k dobrej nálade.

Okrem vyššie uvedených pozitív vyplývajúcich z úspešnej implementácie autentického materiálu do výchovno-vzdelávacieho procesu je nutné uviesť, že sprievodným javom hľadania riešení problémovo postavených úloh je uplatnenie vyšších myšlienkových procesov učiacich sa, akými sú napríklad analyzovanie a syntetizovanie faktov, javov, myšlienok, dedukcia, vytváranie hypotéz, argumentácia, na-

vrhovanie postupnosti krokov či metód, formulovanie záverov a pod. Študentom sa môžu spočiatku javiť takéto činnosti ako značne náročné, dokonca nezvládnuteľné, najmä v rámci písomného prejavu. Ich pozitívom však je to, že každý jednotlivec má pri nich možnosť preukázať svoje individuálne schopnosti a kreativitu, čo vedie k jeho autonómii, k posilneniu sebavedomia a motivácie ďalej sa vzdelávať a napredovať (aj v jazyku).

Ďalším pozitívom autentických dokumentov v jazykovej výučbe je fakt, že hlbšie a komplexnejšie rozvíjajú poznanie danej problematiky, ktorá je sprostredkovaná prirodzeným jazykom zodpovedajúcim konkrétnej komunikačnej situácii. To všetko pripravuje učiaceho sa na plnenie úloh v spoločenskom a profesionálnom živote.

Priznávame, že pri procese implementácie do výučby treba niekedy autentický charakter dokumentov čiastočne modifikovať. Keď sa stávajú predmetom jazykového a kultúrneho poznávania, sú vyťahnuté z pôvodného kontextu a zasadené do iného času a priestoru, menia svojho adresáta aj funkciu. „Kontext je významným faktorom, ktorého chápanie alebo ignorovanie môže podporiť alebo naopak prekaziť úspech komunikácie“ (Hrivíková, 2012, s. 73). Podľa Cortesa autentický dokument naráža v didaktike na dva druhy ťažkostí: prvé majú kultúrnu alebo komunikačnú povahu, druhé skôr jazykovú a gramatickú. V prvom prípade autentický dokument spája nevyhnutne dve alebo viaceré kultúry, na jednej strane tú, z ktorej vzišiel a na druhej strane, kultúrnu a jazykovú skúsenosť vlastnú učiacim sa, respektíve predstavu, ktorú si o kultúre a jazyku autentického dokumentu vytvorili. Na to, aby mohol takýto dokument plniť svoju didaktickú funkciu, musí byť vyňatý z pôvodných komunikačných podmienok (pre ktoré vznikol) a začlenený do pedagogických komunikačných podmienok, pre ktoré nebol predurčený, ani jazykovo, ani kultúrne, ani pragmaticky. To, čo sa v triede odovzdáva, nie je autenticita dokumentu (podmienky, ktoré pôvodne garantovali komunikáciu), ale jeho integrita. Ide tu o tzv. interpretačný posun, ktorý následne vyvoláva nepochopenie, niekedy dokonca nesprávne chápanie (Cortes, 1987, s. 186). V školskom prostredí sa teda neprihliada iba na autenticitu, pretože sa musia sledovať ciele výučby smerujúce k získaniu poznatkov, zručností a kompetencií.

Jazyková a štylistická pestrosť autentických dokumentov môže byť výhodou, ale rovnako môže spôsobovať i ťažkosti. Obohatením sú všetky zdroje, ktoré sprostredkujú dôveryhodnú komunikáciu v cieľovom jazyku a bližšie oboznamujú s cieľovou kultúrou. Autentické zdroje nabádajú vyučujúceho varovať didaktický materiál tak, aby motivoval a prekvapoval učiacich sa a zároveň ich kontaktoval s rečou vo všetkých jej formách a prejavoch (Defays, 2003, s. 263). Študenti však môžu mať určité problémy s porozumením (najmä pri nižšom stupni jazykovej kompetencie), v dôsledku čoho často strácajú motiváciu k učeniu. Z uvedených

dôvodov tu dôležitú úlohu zohráva učiteľ, ktorý by mal dokázať toto špecifikum autenticity vo výučbe metodicky využiť.

Pracovníčka z francúzskeho Centra výskumu jazykovej diverzity frankofónie odporúča učiteľom jazyka, aby sa vopred dôkladne oboznámili s autentickým dokumentom, ktorý na hodine použijú, posúdili relevantnosť jeho témy pre daný kurz, adekvátnosť jazykovej stránky vo vzťahu k svojmu publiku, ale tiež spoľahlivosť informácie sprostredkovanej dokumentom. Autorka pripúšťa možnosť modifikácie dokumentu v prípade potreby: napríklad pri textovom zdroji vynechanie zložitých pasáží, nahradenie problematických výrazov jednoduchšími alebo uvedenie vysvetlenia menej zrozumiteľných štruktúr (Lemeunier-Quéré, 2006).

Obsahová a jazyková relevantnosť sú teda rozhodujúcimi prvkami pri plánovaní aktivít pre konkrétnu vyučovaciu jednotku. Je dôležité, aby učiteľ dokázal vhodne spojiť vybraný materiál s učebnými aktivitami rešpektujúcimi didaktické princípy práce s autentickým textom, obrazovým a/alebo zvukovým materiálom. V dlhšom horizonte si môže vyučujúci z osvedčených dokumentov vytvoriť databázu, ktorú môže využiť na hodinách opakovane, poprípade spracovať a vytlačiť ako učebnú pomôcku aj pre ďalšie ročníky študentov.

1.3 Autentický materiál vo výučbe odborného cudzieho jazyka

Je zřejmé, že odborný prejav sa vyznačuje odborným obsahom, ktorý je jazykovo realizovaný odbornou terminológiou. Termíny sú jednoznačné, presné a definovateľné výrazy, pre ktoré je charakteristická objektívnosť a štylistická bezpríznakosť. Autentický odborný prejav obsahujúci množstvo odborných výrazov neraz komplikuje študentom porozumenie. Jeho náročnosť sa môže zvyšovať úmerne s jeho dĺžkou. Na druhej strane určitou výhodou takéhoto materiálu je jeho tematická spojitosť so zameraním a odborom štúdia, ktoré si študent dobrovoľne vybral (a predpokladá sa, že aj so záujmom), ktorá mu pomáha ľahšie dekodovať odborný obsah a navyše podnecuje jeho záujem.

Niektorí autori odmietajú začleňovanie autentických dokumentov do výučby v skupinách s nižšou jazykovou úrovňou pre zložitosť jazyka, výskyt menej používaných slov a náročných myšlienkových operácií, ktorým učiaci sa nerozumejú, ale najmä pre ich nedostatočnú slovnú zásobu. Ako konštatuje Čuriová, mnohé ťažkosti v receptívnom aj produktívnom používaní jazyka sú výsledkom nedostatočnej a neprimeranej slovnej zásoby študentov. Študenti často komunikujú pomocou obmedzenej lexiky, jednoduchých slov a pomenovaní, ktoré majú hlboko zakorenené. Do istej miery dokážu komunikovať aj s chudobnou slovnou zásobou, a preto nepocitujú potrebu ďalej ju rozvíjať (Čuriová, 2017, s. 14–15). Sme presvedčení, že materiál čerpaný z autentických zdrojov má potenciál rozširovať aj všeobecnú a odbornú lexikálnu zásobu študentov, ktorá je nevyhnutná pre adekvátne a pres-

né pomenovanie faktov, javov, súvislostí. Je dôležité, aby práca s autentickým dokumentom bola spojená s adekvátnymi receptívnymi a produktívnymi činnosťami.

Ak chápeme autenticitu v širšom zmysle, čiže máme na mysli nielen úplne autentické, ale i modifikované prejavy, potom jej prítomnosť na hodinách pokladáme za nevyhnutnosť. Pri zohľadnení faktora jazykovej úrovne prijímateľa napríklad pri počúvaní s porozumením, pokladáme za vhodnejšie použiť úplne autentické zvukové dokumenty pre úroveň C1 a C2, modifikované pre úroveň B1a B2 a vytvorené dokumenty pre úroveň A1 a A2. Pri výbere materiálu treba pamätať na jasnosť zvukového úryvku, obsahovú celistvosť aj logickú ukončenosť (Kvapil, 2015, s. 44).

Pokým vo vyučovaní všeobecného jazyka stále prebiehajú diskusie o využívaní adaptovaných a autentických textov, pri odbornom cudzom jazyku sa autori vzáčne zhodujú na potrebe využívať autentický materiál tak, aby daný text predstavoval pre učiaceho sa model, ktorý sa snaží imitovať (Gajdáčková Veselá, 2017, s. 12)

Vychádzajúc z vlastnej pedagogickej praxe môžeme konštatovať, že autentický materiál sa dá účinne implementovať aj do výučby na mierne pokročilej, dokonca i začiatočnickej úrovni. Dôležité je vedieť odhadnúť správny rozsah a funkciu, akú bude takýto prvok na hodine plniť. Môže to byť napríklad počúvanie krátko prejavu s cieľom zachytiť kľúčové slová, identifikovať tému, prostredie, osoby, produkty a pod. Sme presvedčení, že aj porozumenie jednoduchého autentického prehovoru či textu môže byť pre učiaceho sa silným motivujúcim prvkom.

1.4 Druhy aktivít v jednotlivých fázach vyučovacieho procesu

Autentický dokument môže byť implementovaný do akejkoľvek fázy vyučovacieho procesu odborného cudzieho jazyka, vždy však s ohľadom na konkrétny vyučovací cieľ.

V počiatočnej, tzv. zahrievacej alebo motivačnej, fáze hodiny sú osvedčené také úlohy, ktoré vzbudia záujem, navodia priaznivú atmosféru na hodine a zároveň pripravujú na prácu s cudzojazyčným textom. Autentický dokument tu býva použitý ako stimulačný prvok pri opakovaní už známeho učiva alebo pri otvorení novej témy. Často ide o časovo menej náročné aktivity, ktoré však už od začiatku podnecujú študentovu kreativitu a aktivitu. K takým činnostiam patrí napríklad:

- práca s obrázkom, fotografiou, plagátom, ktorej cieľom je pomenovať a opísať osoby, veci, činnosti, situácie v rámci opakovania lexiky;
- uvedenie obrazového/zvukového/video dokumentu s cieľom identifikovať novú tému a naštartovať brainstorming na danú tému;
- práca s paratextom (nadpisom, podnadpisom, mottom) s cieľom určiť zdroj, kontext, problematiku, modifikovať znenie;

- práca s údajmi (tabuľkami, grafmi) s cieľom zopakovať lexikálne či gramatické javy, porovnať a analyzovať kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele.

V nasledujúcej fáze hodiny sú autentické materiály hojne využívané na rozvíjanie odbornej slovnej zásoby, osvojovanie si termínov, vysvetľovanie a definovanie nových pojmov. Existuje veľa spôsobov práce a hier s kľúčovými slovami, termínmi, idiomatickými výrazmi, ako napríklad:

- hľadanie významu slov a definície vo výkladovom, synonymickom, frazeologickom, slangovom slovníku;
- priradovanie definícií k termínom, príp. vytváranie vlastných definícií;
- priradovanie prívlastkov k substantívam a vytváranie terminologických pomenovaní;
- práca s lexikálnymi poľami a kolokáciami atď.

V ďalšej fáze, teda v hlavnej časti vyučovacej jednotky, býva autentický dokument použitý spravidla na sprístupnenie nových poznatkov o danej problematike. Úlohy sú tak komplexnejšie a ich plnenie si vyžaduje dlhší čas. Môže ísť o aktivity, ktoré študenti vykonávajú súbežne so sledovaním dokumentu alebo po jeho ukončení.

Počas počúvania alebo sledovania autentického dokumentu je možné oddeliť obraz od zvuku, avšak vždy zmysluplne a s ohľadom na konkrétne zadanie. Náročnejší obsah a dlhší jazykový prejav sa zvykne sledovať opakovane, najprv v celku a následne po segmentoch. K najčastejším aktivitám v rámci prvého oboznamovania sa s dokumentom patria:

- zachytávanie počutých/videných slov, vecí, osôb;
- zachytenie a zápis kľúčových slov, myšlienok;
- zachytenie a zápis postupnosti, bodov osnovy, štruktúry dokumentu.

K úlohám zameraným na porozumenie dokumentu až po jeho sledovaní/prečítaní /vypočutí môžeme zaradiť nasledovné:

- odpovedanie na otázky (zatvorené, otvorené, typu pravdivé – nepravdivé);
- vyhľadávanie jazykových prostriedkov a ich explikácia;
- definovanie pojmov;
- modifikovanie textu (práca so synonymami, antonymami);
- dopĺňanie vynechaných výrazov v texte;
- zaznamenanie štruktúry textu pomocou schém, grafov, tabuliek;
- robenie poznámok;
- hľadanie a analyzovanie detailov, podobností a rozdielov;

- zachytenie a reprodukovanie myšlienok, postojov a názorov a pod.

Čítanie s porozumením je primárnou zručnosťou pri práci s odborným textom. S materiálom textového charakteru sa dá pracovať už počas jeho prvého čítania alebo po prečítaní. Učiteľ môže textový zdroj sprístupňovať po segmentoch a prispôbiť tak jeho porozumenie jazykovej úrovni študentov alebo konkrétnym časovým podmienkam. Dlhšie texty informatívneho charakteru sú vhodné na skupinovú prácu, ktorá môže spočívať v:

- identifikovaní obsahových segmentov v texte (bez odsekov);
- dopĺňaní údajov do textu;
- zoradovaní poprehadzovaných segmentov textu do chronologickej alebo logickej postupnosti;
- kategorizácii slov, viet, informácií (na základe obsahového, gramatického hľadiska)
- vyhľadávaní informácií v texte a pod.

Je zrejmé, že v rámci všetkých úloh dochádza k rozvíjaniu lexikálnej zásoby a k rozširovaniu a zdokonaľovaniu jazykových a komunikačných prostriedkov. Napríklad vo francúzštine sa do porovnávania situácie a javov z chronologického hľadiska (kedysi a dnes) dá vhodne zakomponovať učivo o gramatických časoch (prézent a minulé časy), pri formulovaní predpokladov budúceho vývoja (budúce časy), pri vyjadrovaní želaní a preferencií (konjunktív), pri stanovovaní podmienok a hypotéz (podmieňovací spôsob a podmienkové vety) atď.

Okrem aktivít smerujúcich k porozumeniu počutého, čítaného či videného dokumentu sa všetky druhy autentického materiálu dajú použiť aj ako východisko pre aktivity produktívne, písomné či ústne, individuálne i skupinové, pripravované v školskom alebo domácom prostredí. K najfrekvencovanejším činnostiam zameraným na ústny prejav, ktoré nasledujú po percepcii autentického dokumentu patria:

- zhrnutie obsahu textu/prehovoru;
- vytvorenie úvodu alebo záveru k textu/prehovoru;
- simulácia rozhovoru/interview na základe textu;
- hľadanie spôsobov riešenia nastoleného problému;
- vyjadrenie vlastného názoru, postoja, skúsenosti;
- diskusia na danú odbornú tému v skupinách;
- preklad a tlmočenie myšlienok v texte/prejave;
- príprava, realizácia, prezentácia a evaluácia projektovej úlohy.

Z úloh rozvíjajúcich písomný prejav môžeme spomenúť:

- napísanie listu na základe textu, mailu;
- napísanie zhrnutia, správy, resumé, abstraktu;
- preklad textu z a do materinského jazyka;
- napísanie odborného článku;
- zostavenie a napísanie záverečnej práce.

S rozvojom moderných technológií sa výrazne zmenila aj štruktúra vyučovacích hodín cudzieho jazyka. V univerzitnom štúdiu sú ich dôležitou súčasťou, tak zo strany učiteľa, ako aj študenta, prezentácie, ktoré sú vytvorené na základe autentických zdrojov, keďže ich témy sú prevzaté z reálneho prostredia a sprostredkujú odborné vedomosti. Prezentácie podporujú diskusie o odborných témach, stimulujú interaktívnu konverzáciu s učiteľom aj spolužiakmi a následne rozvíjajú aj písomný prejav.

2 Metodológia: Autentický materiál na hodinách odborných predmetov vo francúzskom jazyku

Na zistenie, do akej miery a s akou účinnosťou sa implementuje autentický materiál do procesu výučby aplikovaných jazykov, sme realizovali dobrovoľný dotazníkový prieskum na Fakulte aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave. Za cieľovú skupinu sme vybrali študentov jazykovej kombinácie angličtina-francúzština v študijnom programe „Cudzie jazyky a interkultúrna komunikácia“. Otázky sa týkali konkrétne výučby odborného francúzskeho jazyka, ktorá zahŕňa povinné a povinne výberové predmety: ekonomická a podniková francúzština, francúzština v akademickom prostredí, obchodné rokovania, prekladový seminár, oblastné a interkultúrne štúdiá, praktická štylistika. Účastníci prieskumu odpovedali na 20 otázok: 19 zatvorených, vždy s výberom jednej z troch možností, a jednu otvorenú. Celkovo prišlo 28 odpovedí, čo predstavuje 72% účasť z počtu študentov danej kombinácie. Z toho 75 % študentov bolo z bakalárskeho a 25 % z magisterského stupňa štúdia. Keďže sme nezaznamenali výraznejšie rozdiely medzi odpoveďami týchto dvoch skupín respondentov, výsledky dotazníkového prieskumu sme vyhodnotili ako celok.

3 Výsledky a diskusia

Prvá séria otázok mala za cieľ zistiť, akej povahy bol autentický materiál a ako často bol využívaný na hodinách odborného francúzskeho jazyka. Na otázku, aký zdroj bol vo výučbe najviac zastúpený, 43 %² opýtaných uviedlo autentické dokumenty a 25 % opýtaných uviedlo autentické dokumenty aj učebnicu v rovnakej miere. 32 % respondentov uviedlo, že pracuje na hodinách iba s učebnicou.

² Výsledné hodnoty v percentách sú zaokrúhlené na celé čísla.

Najčastejšie používané sú materiály textové (75 %), potom obrazové (15 %) a napokon audiovizuálne (10 %), zvukové dokumenty študenti neuviedli vôbec. Na otázku, či súvisel autentický materiál s praxou, až 90 % uviedlo značnú (50 %) alebo čiastočnú (40 %) súvislosť, iba 10 % odpovedajúcich nevidelo v tom žiadnu súvislosť.

Druhú skupinu tvorili otázky týkajúce sa didaktického využitia, čiže metód a spôsobov práce s autentickým materiálom na hodinách. Medzi odpoveďami na otázku, či boli autentické dokumenty na hodine sprevádzané nejakými aktivitami, úlohami, cvičeniami, až 82 % študentov označilo odpoveď „pravidelne“ a 18 % možnosť „niekedy“. Možnosť „nikdy“ nevybral žiaden respondent. Išlo v prevažnej miere o skupinové aktivity (50 %), príp. kombináciu skupinových a individuálnych úloh v rovnakej miere (40 %), najmenej študentov uviedlo, že išlo iba o individuálne úlohy (8 %). Z odpovedí vyplynulo, že zadania úloh viedli najčastejšie k tvorivosti (61 %), príp. ako-kedy (36 %) a najmenej k pasivite (8 %). Na otázku, či vyvolal autentický dokument na hodine debatu, vyjadrenie postoja alebo argumentáciu, vybralo odpoveď „pravidelne“ 25 %, „niekedy“ 68 % a „nikdy“ 7 % študentov.

Tretia skupina otázok mala poukázať na stupeň efektívnosti práce s autentickými dokumentmi na hodine, ako aj na ich vplyv na rozvoj komunikačnej a interkultúrnej kompetencie. K otázke porozumenia autentického dokumentu sa vyjadrili študenti nasledovne: pre 75 % z nich to bolo bezproblémové, pre 25 % náročné. Nikto neuviedol, že by to bolo veľmi ťažké. Za najnáročnejšie považujú porozumenie zvukového dokumentu (až 82 %)³ a takmer rovnakú mieru obťažnosti pripisujú písomnému a audiovizuálnemu dokumentu (9 %). Čo sa týka oblasti jazykových kompetencií, až 90 % študentov si vďaka autentickému materiálu rozšírilo odbornú lexikálnu zásobu (z toho 40 % značne a 50 % čiastočne), gramatiku si zlepšilo 75 % (z toho „značne“ 11 %, „čiastočne“ 61 % a 28 % uvádza možnosť „vôbec nie“). Najväčší prínos (až 100 %) vidia respondenti v obohatení poznatkov z daného odboru (50 % značne, 50 % čiastočne). Postoj k otázke získania nového interkultúrneho poznania pomocou autentického materiálu bol rovnako pozitívny: 42 % uvádza jeho značný vplyv, 50 % čiastočný. Na otázku, či autentické dokumenty ovplyvnili nejakým spôsobom zmenu postoja, názoru, predsudku, až 60 % respondentov nevedelo odpovedať, 25 % odpovedí bolo pozitívnych a 15 % negatívnych. Odpovede na otázku, či autentický materiál pomohol študentom pri príprave projektu, prezentácie alebo úlohy, sa percentuálne zhodovali pri všetkých troch možnostiach: „značne“ (34 %), „čiastočne“ (33 %) alebo „vôbec nie“ (33 %).

Napokon štvrtou oblasťou prieskumu názorov bol celkový postoj študentov k autentickým dokumentom používaným na hodinách, vrátane ich vplyvu na motiváciu k štúdiu jazyka. Väčšina študentov považuje implementovanie autentického

³ Túto odpoveď musíme brať s určitou rezervou, vzhľadom na to, že v predchádzajúcej otázke, aké dokumenty využívajú na hodinách, žiaden respondent neuviedol možnosť „zvukové“.

materiálu do výučby za dôležité: možnosť „nevyhnutné“ uviedlo 43 % opýtaných a možnosť „užitočné“ až 57 %. Nik z odpovedajúcich to nepovažuje za „stratu času“. Rovnako žiaden respondent neuviedol, že mu vyhovuje iba práca s učebnicou, naopak, 35 % preferuje učenie iba pomocou autentických dokumentov a až 65 % pokladá za najlepšie striedavé používanie učebnice a autentických materiálov. Naopak, iba malé percento opýtaných (15 %) priznáva záujem opakovane sa vracat' k autentickým dokumentom. Pri tejto otázke vybralo odpoveď „niekedy“ 50 % a „málokedy“ až 35 % študentov.

Posledná 20. otázka, s otvorenou možnosťou odpovede, mala za cieľ monitorovať, čo považujú študenti za najdôležitejšie pri používaní autentických dokumentov vo výučbe (francúzskeho) jazyka. Respondenti sa vyjadrovali k vlastnostiam takýchto dokumentov, ich náročnosti, s ktorou súvisí ich porozumenie, ale taktiež k ich didaktickej aplikácii. Ako hlavné atribúty takýchto dokumentov uvádzajú zaujímavosť, zrozumiteľnosť, pestrosť, aktuálnosť, ale aj príbuznosť so študovaným odborom. Po obsahovej stránke by podľa nich mali autentické materiály prinášať nové poznatky. Z hľadiska pedagogického využitia študenti požadujú, aby boli dokumenty zrozumiteľné aj pre nižšiu jazykovú úroveň a aby sa nová slovná zásoba, ktorú prinášajú, pre lepšie zapamätanie opakovala viackrát. Okrem toho preferujú skupinovú komunikáciu a nadväzujúce aktivity, ktoré ich nútia rozmýšľať a viac zapájať ich individuálne schopnosti. Za veľmi dôležitý pokladajú aj výber vhodných tém s adekvátnou lexikálnou zásobou.

4 Záver

V príspevku sme hľadali odpovede na otázku, aké miesto má v súčasnom jazykovom vzdelávaní autentický materiál a aké sú možnosti jeho implementovania do výučby odborného jazyka. Pomocou dotazníka sme chceli zistiť, či je autentický materiál dostatočne efektívne využívaný vo výučbe odbornej francúzštiny a či motivuje študentov k štúdiu jazyka. Napriek určitým problémom, s ktorými sa študent alebo učiteľ môže pri práci s autentickým materiálom stretnúť, konštatujeme, že prevažujú jeho pozitívne stránky.

Na základe výskumu i vlastných pedagogických skúseností dochádzame k záveru, že implementácia autentického materiálu do procesu osvojovania si odborného cudzieho jazyka musí byť primeraná, t. j. musí zohľadňovať vek a osobnostné predpoklady a preferencie členov učiacej sa skupiny, ako aj ich jazykovú úroveň a komunikačné ciele výučby. Aplikovanie autentických dokumentov vo výučbe nie je jednoduchou záležitosťou, pretože si vyžaduje dôkladnú prípravu a dobrú organizáciu vyučovania a najmä systematickosť. Autentický dokument nemá byť iba ojedinelým doplnkom či vyplnením časového priestoru na hodine, ale má sa stať integrálnou súčasťou celého výučbového procesu. Jeho začlenenie do danej fázy

vyučovacej jednotky musí byť v súlade so stanovenými cieľmi a sprievodnými aktivitami.

Hoci sa na našom dotazníkovom prieskume nezúčastnili všetci študenti patriaci do cieľovej skupiny, aj takmer trojštvrťinová vzorka nám priniesla dôležitú informáciu o tom, že sa na hodinách francúzskeho jazyka pracuje s autentickými zdrojmi pravidelne. Až dve tretiny francúzštinárov majú dobré skúsenosti s autentickými dokumentmi na hodinách odborného jazyka, prácu s nimi vítajú a ich porozumenie im nespôsobuje veľké ťažkosti. Potešujúce je aj zistenie, že autentické dokumenty neboli nikdy na hodinách samoučelné, pretože boli väčšinou spájané so zadaniami a činnosťami, ktoré podporili aktivitu a tvorivosť učiacich sa. Okrem nových poznatkov v danom odbore priniesli študentom významné rozšírenie odbornej slovnej zásoby a čiastočne i gramatiky. Až 90 percent opýtaných konštatovalo súvislosť dokumentov s praxou. Viac ako dvom tretinám opýtaných pomohol autentický materiál pri príprave projektov a prezentácií, ktoré sú dnes neoddeliteľnou súčasťou hodín odborného jazyka. Toto sú podľa nás dôvody, pre ktoré všetci študenti pokladajú začleňovanie autentického materiálu do výučby odborného jazyka za nevyhnutné alebo užitočné. V očiach študentov aplikovaných jazykov je autentický materiál vo výučbe nevyhnutný, a to tak pre rozvoj komunikačných kompetencií, ako aj pre prehlbovanie kultúrnej a interkultúrnej kompetencie. Určité rezervy vidia študenti v uplatňovaní aktivít smerujúcich k diskusii, k vyjadrovaniu kritického postoja a k logickej argumentácii, keďže iba štvrtina z nich uviedla, že sa s nimi stretávala na hodinách pravidelne.

Na záver konštatujeme, že sa potvrdilo, že na vysokoškolskom stupni vzdelávania sú autentické zdroje a materiály neodmysliteľnou súčasťou výučby odborného cudzieho jazyka, pretože pomáhajú pripravovať absolventov pre prax. Sprostredkujú nové poznatky v odbore, ale aj o rôznych aspektoch života obyvateľov krajiny cieľového jazyka. Sú zaujímavé, pestré a späté s aktuálnou realitou, čo tiež prispieva k pozitívnej motivácii učiacich sa. Vďaka nim si študenti osvojujú cieľový jazyk a rozvíjajú svoju jazykovú a interkultúrnu kompetenciu v konkrétnych komunikačných situáciách. Prieskum študentských názorov nám poskytol tiež niekoľko zaujímavých postrehov a námetov, ktoré budú inšpiráciou pre našu ďalšiu pedagogickú činnosť.

Literatúra

- CORTES, J. (1987). *Une Introduction à la Recherche Scientifique en Didactique des langues*. Paris: Crédif.
- COUTO SILVA KENNIA, K. (2015). *Le document authentique, un outil médiateur des interactions en classe de FLE*. Revista Letras Raras, 4 [1]. [online]. Dostupné z: <http://revistas.ufcg.edu.br/ch/index.php/RLR/article/download/397/300>
- CUQ, J.-P. (2003). *Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde*. Paris: Clé International.

- ČURIOVÁ, H. (2017). Cudzojazyčné čítanie a slovná zásoba. Reading in foreign languages and vocabulary. *Kľúčové kompetencie pre celoživotné vzdelávanie VI*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. Dostupné z: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Gogova2/subor/Curiova.pdf>
- DEFAYS, J.-M., & DELTOUR, S. (2003). *Le français langue étrangère et seconde. Enseignement et apprentissage*. Sprimont: Editions Mardaga.
- GAJDÁČOVÁ VESELÁ, K. (2017). Text vo vyučovaní odborného anglického jazyka. *Aplikované jazyky v univerzitnom kontexte*. Zvolen: Technická univerzita vo Zvolene, 7–15.
- HOMOLOVÁ, E. (2003). *Autentický materiál ako prostriedok rozvoja jazykových a komunikatívnych kompetencií žiakov*. Banská Bystrica: UMB.
- HRIVÍKOVÁ, T. (2012) Interkultúrna komunikácia z hľadiska kontextu – alternatívny prístup ku štúdiu interkultúrnej komunikácie. *Lingua et vita*. I (1), 73–80.
- KVAPIL, R. (2015). Kulturéma v kontexte podporného dokumentu. In *Nové výzvy pre vzdelávanie v oblasti odborného jazyka a interkultúrnej komunikácie*. Zborník vedeckých prác. Trnava: Slovenská spoločnosť pre regionálnu politiku pri SAV, 40–55.
- LEMEUNIER-QUÉRÉ, M. (2006). *Créer du matériel didactique: un enjeu et un contrat*. Dostupné z: http://www.franparler-oif.org/images/stories/dossiers/lemeunier_quere2006.htm
- РЕРКА, R. (1997). *Od funkcií jazyka ku komunikatívnejmu vyučovaniu*. Bratislava: SAP.
- Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky*. (2017). Bratislava: ŠPÚ.

Autorka

PhDr. Iveta Rizeková, PhD., Fakulta aplikovaných jazykov, Ekonomická univerzita v Bratislave, e-mail: iveta.rizekova@euba.sk

Iveta Rizeková pôsobí ako odborná asistentka francúzskeho jazyka na Fakulte aplikovaných jazykov Ekonomickej univerzity v Bratislave, kde aktuálne vyučuje odborný (ekonomický) a akademický jazyk. Na fakulte medzinárodných vzťahov vedie kurz všeobecnej francúzštiny. Od roku 2005 je kontaktnou osobou s Obchodnou a priemyselnou komorou v Paríži pri organizovaní skúšok na získanie medzinárodného diplomu z odbornej francúzštiny. Jej publikačná činnosť predstavuje vyše 60 príspevkov v odborných a vedeckých časopisoch a zborníkoch. Je autorkou a spoluautorkou viacerých vysokoškolských skrípt a učebníc vo francúzskom jazyku. Venuje sa oblasti všeobecnej a aplikovanej lingvistiky a francúzštine pre univerzitné ciele. Zaujíma sa o francúzske a slovenské reálie, ale aj o moderné pedagogické prístupy, ktoré prispievajú ku kvalifikácii jazykovej komunikácie. Bola riešiteľkou dvoch vedecko-pedagogických projektov KEGA a školiteľkou viacerých záverečných bakalárskych a diplomových prác a ŠVOČ vo francúzskom jazyku.